

מסורת הש"ס

(א) ס"א אמוגשא, (ב) נ"יח'ה כ"ד; ע"י י.מ. מג. סנסד' סת"א, (ג) ז"ל י"א, (ד) [מוספספ"ט פ"ט ע"ש], (ה) לקמן ק"ג, ק"א: ק"י, ק"ז: קלג. קמג. כ"זלה ל"א. כחכות ו. כטורות כה. סוכה לג.; (ו) ז"ל דלעלה פ"י דלג' נחלא ליה דמפיק נשמה דכל כמה דלית ביה נשמה טפי מללה זכעיה שזעב מתעלה יפה ויהא זכעו יפה וגירא כי א' מלילת. ערוך (ז) ז"ל כ"ז, (ח) כס"א: מיתת, (ט) [עק' אמוגשא],

תורה אור השלם

1 בי אתה בא אל הארץ אשר יי' אלהיך נתן לך לא תחלמי לעשות חטאתב היום הזה: ובריש יח ט 2 והיה בבור ויגב חף והחיל ויין משתיהם ואת פעל יי' לא יביטו ועושהש ידיו לא ראו: שיעורו ה' ב 3 ושמרתם ועשיתם כי דאת במוכתם ובינחתם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים הנאמלה ואמרו רק עם קדם ויבנו יהוי הגדול הזה: ובריש ד' ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' ש"י האה. נ"יז עמ"ש שף ק"ב.

מוסף רש"י

אבל אתה למד להבין ולהורות. לומר לבין מעשים כמה הם המוקלטים ולהורות לבין לא מעשה כן וכן שזה הוא סגן חסיד (ובריש יח ט, מורה ר"ש בפסוקי דמיתא ולא מיות. גלוזמר לחמון דלש כהמה ו כנון גובר ואינו רואה שחמם, ודיון דלי אפטר שלל ממות כמתבין חסיד ליה, ובי אמרינן דלג שזין מתבין מותר כנון היכי דלפטר ליה גלג אסור, כנון גובר דלס מטה כסא וספסל וזבלג שלל ימסין לעשות חרין, ופ"ג דלפא דלמחל דלמלא עבד חרין, כיון דלג מתבין לסי ואפטר לגריסה גלג חרין, כי עבד נמי חרין דהוי מלאכה גמורה לא מתייב, אלג היכי דחלוי עבד מודה (סוכה ז' א.)

רב נסים גאון

שכן (קדש) [ייריעה] שנפל בו דרנא, פי' דרנא תולעת, ובסוף פרק אלו טריפות (חולין דף טו) משכחת ואת נבלתם תשקצו, לרבות את הדורנין של בהמה. רבא אמר אפילו חימא שפצעו חי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה. קרייל' שהמתעסק לענין שבת פטור, ומשכחת עיקר דילה במשכח כריתות בפרק ספק אבל חלב (דף יט) אמר בר נחמן אמר שמואל (המתעסק) בחלבים ובעריות (בבבליבס פטור ובעריות) חייב כשבר נהנה מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, ומשכחת לה כשהדורנין בפ' ד' מיתות (דף טו). ובמורה דהדורק דבני מערבא (הכלה ו') גרסי (דהורק) (המתעסק) בשבת פטור, היאך עבדא אמר הריני קוצר חצי גורגות וקצר כגורגות פטור. ובבמי' דכל שעה בפסחים (דף ג') גרסי לא אם אמרת בשאר מצות שכן לא חייב בן שאין מתעסק במתעסק, שאם נתבין להגביה את החולש וחתך המחובר פטור. וכגון זל כל מלאכה שהיא באה חילוף מה שנתבין העושה אותה מתעסק מיקרי שהרי לא נעשית מחשבתו. אלו לאפוקי מדר' אליעזר דמחיים על תולדה במקום אב. ואשכחנן דברי' אליעזר כריתות בפרק אמרי לו אכלת חלב (דף טו) אמר ר'

דרנא. תולעת ומנקב זו נקב קטן ועגול וזרין לקרוע למטה ולמעלה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטין קמטין: **המופת חוט של פפירה**. כגד התפור ועומד והניח החוט ארוך ומתפרדו שמי חסירות הבגד זו מוץ במקלת וחוטיו התפירות נמשכין ומותא את ראשי

החוט להדק ולחצר זו היא תפירתו וחייב: והלמוד **דבר אחד מן המגוש**. מין הממשיכו לע"ז אפי' דבר תורה אסור ללמוד ממנו: והיודע כו'. הני תלת שמעתמא שמשעיהו י מר זוטרא מרז כי הדדי וגרסינו: **אמוגשא**. דאמרינן ככל דוכמא רז ושמואל פליגי ביה: **חד אמר חרשי**. מכסף: **וחד אמר גדופי**. מין האדוק זע"ו ומגדף תמיד את השס ומסית אנשים לע"ז: **דאי סלקא דעסך חרשי**. וטעמא משום דכתיב לא ימלא בך וגו' (דברים יח) וקא חשיב מכסף: **והא כסוב**. לעיל מניה לא תלמד לעשות כדי שעתשה: **לפינן**. שכולל לעמוד בהן ואס יעשה נציא שקר לפינך שמצינ שהוא מכסף: **ספסיים**. גדופי הוא הלך כל דבריו דבריו ע"י^[ט] והסתלק מעליו שלא ישאך: **לעיני העמים**. שחכמה הניכרת היא שמראה להם סימן לדבריו בהילון החמה והמולות שמעדין כדבריו שאומר שנה זו גשומה והיא כן שנה זו שחונה והיא כן שכל העינים לפי מהלך החמה צמולותיה ומולדותיה צמזו תלוי הכל לפי השעה המתחלת לשמש כנתיסת החמה למזל: **הפוטעו**. וחקון בידיו שילא דמו: **אינו חייב אלא אחס**. משום שילא אלז אפלישה ליכא חיוב: **ככלל דישא**. מתפרק דמו הימנו כמתפרק תבואה מקשין שלה: **מתעסק הוא אלז נטילת נשמה**. כלומר לגצי נטילת נשמה הוי מתעסק כדבר אחר ולא הויא מלאכת מחשבת שאינו מתבין שימות: **טפי ניחא ליה**. שדס החי טוב מדס המת לוין דכל עצמו מתבין וטורה לשומרו שלא ימות כדו אפי' מת אין כאן אלא מתעסק וכי מודה ר' שמעון במידי דלא איכפת ליה אי מיתרמי ומיהו איכווני לא מיכוין: **דלינל**

צינעיה גרסינן. שמהא מראית זכעו כלולה: **שזט משום מאי מיחייב** שחיטה במלאכת המשכן היכא ומאי עבידת' אי מעורות אילים מאדמים למה לי זהו שחיטה בחניקה נמי סגי: משום

חייב מתעסק נמי חייב וטעמא כדיליף בהאורג (לקמן ק). מדאליטריך למישרי מילה מכלל דמקלקל במחשבת דהאמר כספ"ק דחגיגה (דף י'): ^א ומתעסק דהכא היינו דבר שאין מתבין כיון דאין למלאכה מותר אפי' בחצוצרה^א אע"פ דלא צעי מלאכת מחשבת דאמר כספ"ק דחגיגה (דף י'): ^א כמו כל איסורים שצמורה דלא שייך זהו מלאכת מחשבת ושרו אין מתבין' כדאמר מוכרי כסות מוכרין כדרכן וזבלג שלא יתכוין צחמה מפני החמה כו' (כלאים פ"ט משנה ה) וכן מוכח בפ"ק דכתובות (ד' ה'): דלמר אמ"ל דס חבורי מיחצר לרס הוא כריך או להנחת עצמו הוא כריך ואמ"ל להנחת עצמו הוא כריך הלכה כרבי יהודה או הלכה^א כר"ש פירוש^א ^ב כדצר שאין מתבין ואמ"ל הלכה כר' יהודה כדצר שאין מתבין במקלקל דאפי' מקלקל בחצוצרה חייב^א כיון דאין מתבין מותר:

מפי' ניהא י"ה כי היכי דציצ' ציבעי". פ"י אפי' דהוי פסיק רישיה דמודה ר"ש הכא מייפטר משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאפי' במקלקל פטור ר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכי מודה ר"ש בפסיק רישיה ה"מ במידי דניחא ליה אי מתרמי דהוי צריכה לגופה אלז במידי דלא איכפת ליה לא מודה ורש"י פ' דהא דמודה ר"ש בפסיק רישיה היינו צמאי דלא איכפת ליה אי מתרמי^א וליתא דהא מורד ורדין בארעא דחצריה^{טו} פטר ר"ש צפ' הצונה (לקמן ק).^{טז} והתם לא איכפת ליה אי מתרמי אלא כדפ' ותימה דכספ"ק דחגיגה (דף י'): משמע דהא דפטר ר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה היינו משום דצעי מלאכת מחשבת וא"כ בחצוצרה דלא צעי מלאכת מחשבת ליחייב זה מלאכה שאינה צריכה לגופה: **בי היבי דציצ' ציבעיה**. קשה לרש"י דמ"ע מ נטילת הדס ליחייב משום נטילת נשמה^א דנראה כלשון אחר שפ' בקוונט' בריש שמונה שראים (לקמן ק). דחוצל בהן חייב משום דהוי תולדה דשוחט וחייב משום נטילת נשמה ונטילת הדס היינו נטילת נשמה^{טז} כדכתיב כי הדס הוא הנפש ולכן ח' שראים שיש להם עור חייב דנצנר הדס וא"ל יא' לא מיחייב דכיון שאין יא' סופו לחזור דלס היה סופו לנאת היה יוא' מיד שאין העור מעכבו^א והשיז לו ר"ת דדס חלוון הראוי לצביעה מיפקד פקיד ולא מיחייב על אותו הדס משום נטילת נשמה ועל דס אחר היוא' עמו נמי לא מיחייב דלא ניחא ליה כי היכי דלינל ציבעיה^א אלז אין לפרש דנטילת נשמה היינו שמחליש אותו דבר שחוצל בו דגיי' דס צמולים מה כריך לחלישות האשה וגצי מילה מה כריך לחלישות המינוק אלא לנטילת הדס קרי נטילת נשמה כדפ': **שוחט משום מאי ביחייב**. לאו אשוחט דמתני' קאי דההוא פשיטא דלא היו^א אלא משום נטילת נשמה דלזעב תנן כהדיא צמתני' אלא אשוחט דעלמא קאי^א:

כלל גדול פרק שביעי שבת

עה.

שבן יריעה שנפלא בה דרנא כו'. תימה לר"י דצריש האורג (קה) אמרי' קורע על מנת לתפור שמי תפירות היכי משכחת לה ומשני דעידא ככיסמא ואומר ר"י^א בדמשכן היו אומנים ביותר והיו מזהרים^ב שלא היו עושים ככיסמא והתם לא קאמר שנפל זה דרנא דנקט

דשכיח טפי ועוד דהתם צעי לאשכוחי קורע על מנת לתפור שמי תפירות ומו לא ויריעה שנפל זה דרנא זריך לקורעה מתחלתה ועד סופה יש זה כמה תפירות ואע"ג דהשמא לא משכח' במשכן על מנת לתפור שמי תפירות ומו לא סברא הוא דבשמי תפירות הוי דצר חשוב: **אמוגושא**. פי' בערוך^ט דפליגי בהא דלמר רז פפא באלו מגלחין (מו"ק ת). פריעה אמוגשי היה דכתיב הנה יואל המימה חד אמר לעשות כשפים היה יואל וחד אמר גדופי שהיה עושה עצמו ע"ז שהיה אומר לי יאורי ואני עשימי ואין נראה לר"י דפליגי רז ושמואל צמאי דלמר רז פפא אלז פליגי אלאמוגשא שזכר בשום מקום צמשה או בצרייתא: **היצד חלזון**. ילמחן דמוקי לה כשפצעו חי אחי שפיר הא דנקט האז חלוון דדקר לפוטעו מיד אחר צידה כל זמן שהוא חי^א וקמ"ל דאע"פ שפצעו חי לא מיחייב משום נטילת נשמה ואפילו למאן דמוקי לה כשפצעו מת קמ"ל דלא מיחייב ציידה שלו משום נטילת נשמה דאף על גז דלמרמי' בפרק שמונה שראים (לקמן דף קו): השולה דג מן הים כיון שיצא צו"ה כו' הכא שמא חלוון דרכו לפרסם ולקצר ויתמחו וז"ע דצירושלמי' משמע דלז חלוון לא מיחייב משום צידה: **וְאִי־חַיִּיב נמי משום נמיצ'ת נשמה**.

ואפי' לרבי יהודה דלמר מקלקל בחצוצרה פטור פריך שפיר דהיכא דאיכא תקון קנת חייב כדלמרמי' בפסחים (דף עג.) בסוף אלו דברים והכא נמי צמה שממיתו יש תקון קנת שאינו מפרסם כלאן ולכלאן וגוונ לישול ממנו הדס ולמאי דמסיק דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה אחי שפיר נמי לרבי יהודה דהשמא ליכא תיקון כלל ומיהו שמעתין אמאי אפי' לר"ש

דמחייב מקלקל בחצוצרה מדמשני מתעסק הוא אלז נטילת נשמה ולא קאמר מקלקל הוא: **מתעסק** הוא אצא נמיצ'ת נשמה. האי מתעסק לאו דוקא דהא מתעסק בחצוצרה חייב לר"ש דלמר כס"פ סק אכל (בבבית יט): הנח למינוקות הואיל ומקלקל בחצוצרה כס"פ סק אכל (בבבית יט): ^א הנח למינוקות הואיל ומקלקל בחצוצרה חייב^א כיון דאין מתבין חייב^א כיון דאין מתבין מותר: ^א כמו כל איסורים שצמורה דלא שייך זהו מלאכת מחשבת ושרו אין מתבין' כדאמר מוכרי כסות מוכרין כדרכן וזבלג שלא יתכוין צחמה מפני החמה כו' (כלאים פ"ט משנה ה) וכן מוכח בפ"ק דכתובות (ד' ה'): דלמר אמ"ל דס חבורי מיחצר לרס הוא כריך או להנחת עצמו הוא כריך ואמ"ל להנחת עצמו הוא כריך הלכה כרבי יהודה או הלכה^א כר"ש פירוש^א ^ב כדצר שאין מתבין ואמ"ל הלכה כר' יהודה כדצר שאין מתבין במקלקל דאפי' מקלקל בחצוצרה חייב^א כיון דאין מתבין מותר:

מפי' ניהא י"ה כי היכי דציצ' ציבעי". פ"י אפי' דהוי פסיק רישיה דמודה ר"ש הכא מייפטר משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאפי' במקלקל פטור ר"ש במלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכי מודה ר"ש בפסיק רישיה ה"מ במידי דניחא ליה אי מתרמי דהוי צריכה לגופה אלז במידי דלא איכפת ליה לא מודה ורש"י פ' דהא דמודה ר"ש בפסיק רישיה היינו צמאי דלא איכפת ליה אי מתרמי^א וליתא דהא מורד ורדין בארעא דחצריה^{טו} פטר ר"ש צפ' הצונה (לקמן ק).^{טז} והתם לא איכפת ליה אי מתרמי אלא כדפ' ותימה דכספ"ק דחגיגה (דף י'): משמע דהא דפטר ר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה היינו משום דצעי מלאכת מחשבת וא"כ בחצוצרה דלא צעי מלאכת מחשבת ליחייב זה מלאכה שאינה צריכה לגופה: **בי היבי דציצ' ציבעיה**. קשה לרש"י דמ"ע מ נטילת הדס ליחייב משום נטילת נשמה^א דנראה כלשון אחר שפ' בקוונט' בריש שמונה שראים (לקמן ק). דחוצל בהן חייב משום דהוי תולדה דשוחט וחייב משום נטילת נשמה ונטילת הדס היינו נטילת נשמה^{טז} כדכתיב כי הדס הוא הנפש ולכן ח' שראים שיש להם עור חייב דנצנר הדס וא"ל יא' לא מיחייב דכיון שאין יא' סופו לחזור דלס היה סופו לנאת היה יוא' מיד שאין העור מעכבו^א והשיז לו ר"ת דדס חלוון הראוי לצביעה מיפקד פקיד ולא מיחייב על אותו הדס משום נטילת נשמה ועל דס אחר היוא' עמו נמי לא מיחייב דלא ניחא ליה כי היכי דלינל ציבעיה^א אלז אין לפרש דנטילת נשמה היינו שמחליש אותו דבר שחוצל בו דגיי' דס צמולים מה כריך לחלישות האשה וגצי מילה מה כריך לחלישות המינוק אלא לנטילת הדס קרי נטילת נשמה כדפ': **שוחט משום מאי ביחייב**. לאו אשוחט דמתני' קאי דההוא פשיטא דלא היו^א אלא משום נטילת נשמה דלזעב תנן כהדיא צמתני' אלא אשוחט דעלמא קאי^א:

אין

הצד חלוון והפוצעו אינו חייב אלא אחת, ר' יהודה אומר חייב שתיים, פציעה בכלל דישא. ורבנן סביר אין דישא אלא בגידולו קרקע. ואקשינן לרבנן ליחייב משום צידה ומשום נטילת נשמה. ופריך ר' יוחנן שפצעו מת. רבא אמר אפילו חימא שפצעו חי, מתעסק אצל נטילת נשמה, וקרייל המתעסק [בחלבים ובעריות] חייב משום דגנהת, המתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה, דלא קא ניחא לנטילת נשמה, דניחא ליה דנהוי חי כי היכי דליציל ציבעיה, דכל כמה דהוא חי צילא ציבעיה. שוחט משום מאי מחייב, רב אמר משום צרבע.

עין משפט גר מצוה

בד א מיי' שס הלכה ט סמג שס טור שריע אר"ח סימן שט ספיק י:

ג ב ה ב שריע יו"ד קעט ספיק יט:

ג ג סמג עשין מז:
ד ג מיי' פיי' מהלכות שבת הלכה יט סמג לאון סה טו"ש"ע אר"ח סימן שטו ספיק ה:

ג ה ה מיי' פ"ח מהלכות שבת הלכה ו פסכ"א הלכה יב:
ג ו מיי' שס פ"ח הלכה ז:

ס ז מיי' פ"א מהלכות שבת הלכה ו טו"ש"ע אר"ח סימן שט ספיק ה:

סא ה ט מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ה:

מוסף תוספות

א. הכא לא בעי למימר הכי. מוס' הלא"ש. ב. ותחלה. מוס' הלא"ש. ג. תימה אמאי נקט צד, הוה ליה למימר הפוצע חלזון פטור ור' יהודה מחייב. מוס' הלא"ש. ד. בצידה לא פליגי מי הרי"ן. ז. כי היכי דליציל ציבעיה. מי הרי"ן. ה. בו כסלע בין סנפיריו חייב. מוס' הלא"ש. ו. ונספקין דף י"ב ע"א. ז. וכוין דגלי קרא בחצורה דמקלקל חייב אצ"ג דלאו מלאכת מחשבת הוא ה"ה מתעסק נמי. מוס' הלא"ש. ח. אבל מתעסק דהתם מתכוין הוא אלא פטור בחצורה וכלה בידו דבר איסור והוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה ובהא מחייב ר' שמעון בחצורה, אבל בדבר שאינו מתכוין פטור בחצורה. מוס' הלא"ש. ט. וא"ת לענין מתכוין נמי נימא הכי הואיל ומקלקל בחצורה חייב שאין מתכוין נמי חייב כי היכי דאמרינן לענין מתעסק, י"ל [דהרי"ן. מוס' הלא"ש. י. [דן] פטור דאינו מתכוין לאו משום מלאכת מחשבת הוא. מוס' הלא"ש. יא. כ"י בדבר שאין מתכוין איכא לספקוי במקלקל הלכתא כמאן, אבל אי אמרינן הלכת. מוס' הלא"ש. יב. [דן]מותר. מוס' הלא"ש. יג. מ"מ. מוס' הלא"ש. יד. אי לא, אבל דלא ניחא ליה שרי. מוס' הלא"ש. טו. שאינו מתכוין לפיכוח. מוס' הלא"ש. טז. ואע"ג דפסיקתיה חייב ולא מיישינן למלאכת ומה צביעה שייכא בחובל בחבירו וכו'. מוס' הלא"ש. טז. במקום שחבל בו. קטנ"ב. ודושתא. קשה בשמעתין מאי קאמר מתעסק הוא אצל נטילת נשמה והלא כל כנתנו להוציא את הדס והיינו נטילת נשמה. מוס' הלא"ש. כא. ואהוריה דס קאמר. מתעסק הוא. מוס' הלא"ש. כב. חנא. מוס' הלא"ש. כג. ואסקה רב משכחת לה שחייב אף משום צובע דניחא ליה דליתויס בית השחיטה דמא, דליחזוה בהדיא שהיא בשר שחוטת דיומא וקצי' למבונית, ושוחט לעצמו או לצורך העור לית ליה האי טעמא ומשום נטילת נשמה בלחוד חייב. והיינו שוחט דמתני', כך פירש רבינו תם וז"ל. קטנ"ב.

רבינו חננאל

אמוגושא. פ"י בלשון ערבי ומזמור. מגוש בלשון יו"ד. גידופי. כופר בעיקר. הצד צבי השחוט כו'. ת"ר